

SORIN DOLEA

**ARBITRAJUL INVESTIȚIONAL
SOLUȚIONAREA LITIGIILOR CONTRACTUALE
ÎN ARBITRAJUL INVESTIȚIONAL –
CAZUL REPUBLICII MOLDOVA**

Universul Juridic
București
-2025-

Cuprins

LISTA ABREVIERILOR.....	5
GLOSARUL TERMENILOR ÎN LATINĂ.....	7
CAPITOLUL I	
INTRODUCERE	9
1.1. Ce sunt tratatele investiționale.....	15
1.1.1. Existența tratatului aplicabil.....	27
1.1.2. Validitatea și interpretarea tratatelor investiționale.....	28
1.1.3. Categoriile disputelor investiționale și clauzele de soluționare a disputelor	31
1.2. Concluzii la capitolul I.....	32
CAPITOLUL II	
PARTICULARITĂȚI DE COMPETENȚĂ A TRIBUNALULUI ARBITRAL ÎN SOLUȚIONAREA LITIGIILOR CONTRACTUALE ÎN ARBITRAJUL INVESTIȚIONAL	33
2.1. Consimțământul la arbitraj.....	33
2.1.1. Competența materială în soluționarea litigiilor contractuale în arbitrajul investițional	40
2.1.2. Jurisprudența arbitrală privind calificarea „investiției”	85
2.1.3. Abordări doctrinare	113
2.2. Competența personală în soluționarea litigiilor contractuale în arbitrajul investițional și determinarea reclamantului calificat în inițierea arbitrajului investițional	117
2.3. Concluzii la Capitolul II.....	129
CAPITOLUL III	
ASPECTE DE ADMISIBILITATE A PRETENȚIILOR CONTRACTUALE ÎN ARBITRAJUL INVESTIȚIONAL.....	132
3.1. Clauzele umbrelă: acoperirea angajamentelor contractuale asumate de state prin tratate investiționale.....	132
3.1.1. Abordările privind clauzele umbrelă	133
3.1.2. Clauza umbrelă inserată în TCE.....	153
3.2. Obligațiile epuizării remediilor naționale de către investitorii străini.....	158
3.3. Clauzele răscruce	179
3.4. Cooling-off period (perioada de așteptare)	194
3.5. Concluzii la Capitolul III.....	196
CAPITOLUL IV	
STANDARDE DE FOND.....	198
4.1. Dreptul aplicabil în arbitrajul investițional.....	198
4.2. Tratatul just și echitabil	201
4.3. Așteptări legitime	209
4.4. Exproprierea.....	212
4.5. Standardul de protecție și securitate completă a investițiilor.....	222
4.6. Măsuri arbitrare sau discriminatorii care să afecteze investiția	224

4.7. Tratatament național.....	225
4.8. Clauza națiunii favorizate.....	227
CAPITOLUL V	
ATRIBUIREA CONDUITEI ORGANELOR ȘI ENTITĂȚILOR DE STAT CĂTRE STATE ÎN CADRUL RAPORTURILOR CONTRACTUALE ÎNCHEIATE DE CĂTRE ACESTEA ȘI INVESTITORII STRĂINI.....	
5.1. Aspecte generale privind atribuirea conduitei organelor și entităților de stat către state.....	228
5.2. Organe ale statului și răspunderea statului pentru obligațiile contractuale asumate de către organe ale statului în raport cu investitorii străini.....	232
5.3. Entitățile de stat și răspunderea statului pentru obligațiile contractuale asumate de către acestea în raport cu investitorii străini.....	250
5.4. Relevanța atribuirii conduitei entităților de stat către state în soluționarea litigiilor contractuale în arbitrajul investițional.....	271
5.5. Concluzii la Capitolul V.....	274
CAPITOLUL VI	
REVENDICĂRI CONTRACTUALE ÎN ARBITRAJUL INVESTIȚIONAL.....	
6.1. Competența tribunalului de a decide încălcările contractuale drept temei pentru încălcarea tratatului.....	291
6.1.1. Competența tribunalelor investiționale – aspect preliminar.....	291
6.1.2. Relevanța clauzei de soluționare a disputelor din contract.....	293
6.1.3. Relația dintre revendicările bazate pe tratat și prevederile privind renunțarea la jurisdicție din contracte.....	304
6.2. Pretențiile contractuale clasice.....	308
6.3. Acționari majoritari/acționari minoritari și dreptul lor de a înainta pretenții din numele societății investiționale.....	310
6.4. Pretenții contractuale și cereri reconvenționale în baza TBI.....	312
CAPITOLUL VII	
MECANISMELE DE EVITARE A PROCESELOR PARALELE ÎNTEMEIATE PE CONTRACTE INVESTIȚIONALE ȘI CELE ÎNTEMEIATE PE TRATATE INVESTIȚIONALE.....	
7.1. Considerente generale privind procesele paralele ca efect al soluționării litigiilor contractuale în arbitrajul investițional: interacțiunea dintre instanțele naționale și tribunalele investiționale.....	316
7.2. Soluțiile de evitare a litigiilor paralele și a dublei reparații a prejudiciului de către stat.....	328
7.2.1. Lis pendens.....	330
7.2.2. Puterea lucrului judecat.....	333
7.2.3. Clauze de renunțare.....	341
7.2.4. Renunțarea la forurile alternative.....	347
7.2.5. Măsurile provizorii aplicate de tribunalele arbitrale.....	347
7.3. Concluzii la capitolul VII.....	349
BIBLIOGRAFIE.....	351

Introducere

Ca rezultat al globalizării, statele au considerat că atragerea investițiilor străine pe teritoriile lor va avea un impact semnificativ asupra economiei naționale. Unul dintre motive este că, doar puține state, de unele singure, sunt capabile să genereze suficientă activitate antreprenorială pentru a susține creșterea economică a țării lor. Pentru atragerea investițiilor străine este necesară, printre altele, asigurarea securității investițiilor creând un anturaj investițional stabil. Astfel, statele au inițiat crearea unor mecanisme internaționale pentru protecția investițiilor străine. Investițiile străine directe sunt o componentă majoră a economiei mondiale, fluxurile de investiții transfrontaliere depășind trilioane de dolari SUA anual¹. Acestea iau o varietate de forme, de la proiecte majore de infrastructură și industriale până la investiții financiare, investiții în domenii agricole sau de altă natură. În multe cazuri, aceste investiții joacă un rol central în dezvoltarea economiilor naționale². Indiferent de forma lor, investițiile străine directe se confruntă cu riscuri deosebite din cauza intervenției statelor gazdă în afacerile investitorilor. Aceste tipuri de acțiuni guvernamentale sunt adesea motivate de scopuri și obiective politice interne, inclusiv politici de reglementare sau interese economice locale³. Din punct de vedere istoric, investitorii străini se bucurau de protecții limitate împotriva acestor tipuri de acțiuni guvernamentale.

Având în vedere că activitatea umană, indiferent de natura sa, poate să cauzeze în mod inevitabil conflicte juridice, în situația dată fiind vorba de conflicte de natură investițională, a fost necesară crearea unui instrument internațional de apărare a investitorilor străini. Astfel, acele mecanisme internaționale prin care este realizată protecția investițiilor străine prevăd o serie de mijloace de soluționare a disputelor investiționale, printre care și arbitrajul internațional. Prin urmare, arbitrajul internațional este una dintre cele mai vechi forme de soluționare a disputelor⁴. Disputele investiționale sunt soluționate la una dintre instituțiile arbitrale competente conform tratatului investițional aplicabil, în baza căruia reclamantul inițiază procedura arbitrală. Aceste instituții sunt, de regulă, Centrul Internațional pentru Reglementarea Diferendelor relative la Investiții al Băncii Mondiale, Institutul de Arbitraj al Camerei de Comerț din Stockholm sau Curtea Permanentă de Arbitraj de la Haga⁵. Comparativ cu arbitrajul comercial, care se bazează pe o convenție arbitrală materializată printr-o clauză compromisorie sau printr-un compromis, cu referire la un litigiu arbitral, arbitrajul investițional își are fundamentul în

---

¹ E. Neumayer, L. Spess, *Do Bilateral Investment Treaties Increase Foreign Direct Investment to Developing Countries?*, în LSE Research Online [online], nr. 33(10)/2005, pp. 1567-1585 (citată 2 septembrie 2022). Disponibil: [http://eprints.lse.ac.uk/627/1/World_Dev_\(BITs\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/627/1/World_Dev_(BITs).pdf).

² M. Reisman, J. Crawford ș.a., *Foreign Investment Disputes: Cases, Materials and Commentary*, ed. a 2-a, Ed. Kluwer Law International, Londra, 2014, p. 753.

³ G. Born, *International Arbitration: Law and Practice*, ed. a 2-a, Ed. Kluwer Law International, Londra, 2015, p. 417.

⁴ D. Lazăr, *Etape de dezvoltare a instituției arbitrajului internațional relevante pentru eficacitatea internațională a sentințelor arbitrale*, în *Studia Universitatis Moldaviae*, nr. 11/2015, pp. 95-98.

⁵ Majoritatea tratatelor investiționale bilaterale, cât și Carta Energetică, prevăd 3 mijloace arbitrale, ele fiind: a) soluționarea diferendului la Centrul Internațional pentru Reglementarea Diferendelor relative la Investiții; b) Institutul de Arbitraj al Camerei de Comerț din Stockholm; și c) prin arbitraj *ad hoc* conform Regulamentului UNCITRAL. M. Bos, *The Protection of Foreign Investments in Dutch Court and Treaty Practice*, în H. Van Panhuys, V. Heere, *International Law in The Netherlands*, Ed. Alphen aan den Rijn: Sijthoff & Noordhoff, Amsterdam, 1978, p. 122.

tratatele investiționale încheiate între state, prin care părțile semnatare se obligă să protejeze investițiile naționalilor celuilalt stat contractant¹.

Tratatele Bilaterale de Investiții (TBI) sunt mecanisme care oferă o măsură reală de protecție a investitorilor. Prevederile TBI-urilor completează, în calitatea lor de *lex specialis*, normele de drept internațional cutumiar în materia protecției investițiilor străine. Majoritatea TBI-urilor sunt structurate în cinci părți: (1) definiții, care includ adesea o definiție largă a investiției și a investitorilor, (2) obligații generale ale guvernelor statelor gazdă a investițiilor, (3) standarde privind exproprierea și compensarea, (4) standarde privind transferurile valutare și (5) prevederile privind soluționarea disputelor. Sunt incluse, de asemenea, și alte dispoziții speciale². Această structură variază în TBI-urile diferitelor țări³.

Obligațiile generale asumate de guverne le impun adesea să ofere investițiilor (1) un tratament just și echitabil, (2) o protecție și o securitate deplină, (3) un tratament nu mai puțin favorabil decât cel cerut de dreptul internațional, (4) un tratament național (adică tratament la fel de favorabil ca cel oferit resortisanților țării gazdă) și (5) tratamentul națiunii celei mai favorizate (adică un tratament la fel de favorabil ca cel acordat resortisanților altor țări). În plus, guvernele sunt de acord în multe TBI-uri să nu se angajeze într-o conduită care restricționează în mod arbitrar sau măsuri discriminatorii de funcționare, întreținere, extindere sau dispunere a investițiilor și de a oferi mijloace eficiente de apărare a drepturilor în vederea soluționării oricărui litigii referitoare la investiții. În loc de cuvântul „arbitrar”, unele TBI-uri utilizează cuvintele „nerezonabil” sau „nejustificat”. Unele TBI-uri mandatează, de asemenea, ca guvernele să respecte toate angajamentele asumate față de investitori, printr-o clauză care este adesea denumită „clauză umbrelă”⁴.

Norma privind protecția și securitatea deplină protejează, cel puțin, împotriva daunelor fizice cauzate de forțele armate, polițienesci, mișcări ale insurgenților și agitația civilă. Statul este obligat să folosească vigilența sau diligența pentru a preveni vătămarea străinilor și poate fi răspunzător pentru neglijență în eșecul protejării proprietății unui investitor.

Norma privind „tratament nu mai puțin favorabil decât cel cerut de dreptul internațional” poate acționa ca o dispoziție de alegere a legii pentru acțiuni în temeiul TBI-urilor, importând dreptul internațional cutumiar și, de asemenea, să ofere o garanție suplimentară pentru tratarea investițiilor. Investițiile trebuie tratate în conformitate cu standardele stabilite de un TBI, ca o *lex specialis*, dar un astfel de tratament nu poate fi mai mic decât cel necesar în temeiul dreptului internațional cutumiar. Acest limbaj ar putea fi echivalat cu așa-numitul „standard minim al dreptului internațional”, un standard a cărui existență și conținut au făcut obiectul unor controverse în dreptul internațional⁵.

Deși termenul „arbitrar” nu este definit în tratatele de investiții, a fost creat un standard ridicat pentru constatarea măsurilor arbitrare de către CIJ. CIJ a definit termenul „arbitrar” într-un tratat de prietenie, comerț și navigație ca nesocotirea deliberată a procesului echitabil – un act care șochează sau surprinde un sentiment de proprietate judiciară. O încălcare de către

---

¹ L. Gribincea, *Natura juridică a arbitrajului comercial internațional*, în *Revista Națională de Drept*, nr. 10/2005, pp. 6-12; L. Gribincea, *Importanța arbitrajului comercial internațional*, în *Revista Națională de Drept*, nr. 9/2005, pp. 12-17.

² F. Shu-Acquaye, *The Protection of Foreign Direct Investments in Developing and Emerging Markets through the Instrumentality of Arbitration: Fair Game*, în *Florida A&M University Law Review*, vol. 9, nr. 1/2013, p. 48.

³ M. Reisman, J. Crawford ș.a., *Foreign Investment Disputes: Cases, Materials and Commentary*, ed. a 2-a, Chapter 9: Violation of Investor Rights under Investment Treaties, Ed. Kluwer Law International, Londra, 2017, p. 753.

⁴ *Ibid.*, p. 754.

⁵ S. Dolea, *Book Review: Law and Practice of International Arbitration in the CIS Region*, în *Commercial Arbitration Review*, nr. 1(1) ianuarie-iunie 2019, pp. 381-383.